

is desired: is the depressed patient suicidal? Has the addict relapsed? etc. — 2). What kind of therapeutical measures are recommended? (medical treatment, economic assistance, educational arrangements ...). — 3). Probation officers in certain difficult cases want to be advised by the physician how to handle clients with psychical deviations in the best way. — 4). Clients wish to discuss their psychical difficulties with a psychiatrist. — 5). In exceptional cases ordinary medical treatment has been given, where it proved impossible to induce the patient to see his own doctor. — 6). If probation officer suspects at client of malingering, the case can be judged by the physician. — 7). Cooperation with hospitals and practitioners is often facilitated through the physician attached to the Probation Service.

Psykoteraeutisk behandling af explosive.

Kasuistik. *)

Af reservelæge JAN SACHS, Psykopatanstalterne i Herstedvester.

Filmen om psykopatanstalterne i Herstedvester har givet Dem et indblik i anstaltens indretning og virkemåde. Men man har ikke kunnet få alt med — og navnlig har det ikke været muligt i en dokumentarfilm at give en udtømmende fremstilling af den lægelige behandling, de forvarede underkastes under deres ophold. Filmen giver et lille indtryk af det, vi plejer at kalde den »socialpædagogiske« behandling, og som på ingen måde er den mindst vigtige del af behandlingen. Den omfatter kort udtrykt alt, hvad der i det hele taget sker i anstalten, og i dette arbejde medvirker hele personalet. Denne almindelige »sociale genopdragelse« vil sikkert stadig i de fleste tilfælde være den behandlingsform, der står i forgrunden. Af nærliggende grunde har filmen derimod kun antydningssvis kunnet vise den egentlige psykoteraeutiske behandling, der udøves gennem direkte kontakt mellem lægerne og de enkelte forvarede. Behandling af denne art finder sted i stigende omfang og bør omtales for at afrunde det billede, filmen har givet af anstalten.

I de senere år har vi i enkelte egnede tilfælde anvendt den såkaldte narkoanalyse eller narkoterapi. Denne behandling går som bekendt ud på at indsprøjtje et stof i blodbanen, som skaber en nedsættelse af hemningerne, forøget åbenhjertighed og en bedre kontakt. Man opnår derved dels at afdække dele af bevidstheden, som ellers er vanskeligt tilgængelige, dels gennem den forøgede kontakt at skabe en større modtagelighed for suggestion og en bedre jordbund for behandling

*) Foredrag holdt i Dansk Psykiatrisk Selskab og Dansk Kriminologisk Selskab den 23. februar 1950 i forbindelse med filmen fra Psykopatanstalterne.

i det hele taget. Jeg skal tillade mig i kasuistisk form at fremlægge et par eksempler af denne art. Tiden tillader ikke nogen detailleret gennemgang, så jeg må nøjes med ved et relativt kort resumé at fremhæve de væsentligste træk.

Det drejer sig om to brødre, der begge efter tur blev indlagt fra statsfængslet i Nyborg på den psykiatriske observationsafdeling i Herstedvester. Det er altså ikke forvarede, men for det foreliggende emne spiller det ingen rolle.

Tilfælde I: 25-årig mand, født og opvokset på landet. Han har haft to tiltalefrafald og et par fængselsstraffe for tyveri. Under straffasoiningen i Nyborg viste han sig overordentlig vanskelig i disciplinær henseende, yderst sårbar og stærkt eksplosiv, i hvilken anledning han blev undersøgt af overlæge Stürup, der tilrådede ham overflyttet til fængselsvæsenets psykiatriske observationsafdeling i Herstedvester med henblik på afgørelsen af, om hans hidsighed var af tilstrækkelig alvorlig karakter, til at man ville tilråde en hjerneoperation (lobotomi).

Ved indlæggelsen i observationsafdelingen fik vi følgende livshistorie: Barndomshjemmet var meget dårligt. Begge forældre var stærkt drikfældige og meget uligevægtige. I ca. 11 års alderen kom han i pleje hos nogle bekendte af forældrene. Her var han i et par år, indtil det blev opdaget, at han gjorde sig skyldig i sexuel omgang med dyr. Da opdagelsen var sket, blev han uheldig og stak af fra plejehjemmet, søgte til forældrene, men blev snart efter anbragt på et drengehjem. Blev herfra anbragt i et par pladser, men stak af og søgte hjem. Efter at det var opdaget, at han tidligere havde haft et sexuel forhold til en lidt yngre søster, blev han anbragt på Bøgildgård. Derfra rømte han og anbragtes på grund af tyverier under flugten på Bråskovgård, hvorfra han ligeledes rømte og begik flugttyverier, hvorefter han kom i ungdomsfængsel. Siden løsladelsen derfra har han været forsøgt i forskellige pladser på landet, men han har aldrig kunnet være ret længe noget sted; han har indimellem vagabonderet og begået tyverier. Om grunden til sin hyppige skiftende plads forklarer han, at han altid mister pladserne på grund af hidsighed. Så længe han kan huske, har han haft stærke hidsighedsanfald. Endvidere forklarer han, at han har været en del hengiven til overdreven spiritusnydelse.

Efter sin ankomst til observationsafdelingen var fangen i begyndelsen præget af uro og af en stærkt skeptisk indstilling over for alt og alle. Han gjorde et uligevægtigt indtryk, var stærkt kværulerende, i svingende, oftest dårligt humør, til tider opfarende. Der var flere disciplinære episoder med arbejdsnedlæggelse og lignende. Efterhånden lykkedes det imidlertid at komme i nogenlunde god kontakt med ham, og han viste sig da meget stærkt interesseret i at underkaste sig behandling for sine psykiske tilpasningsvanskeligheder. Hans ønske om behandling brødes imidlertid med hans stærke skepsis og bitterhed, som snarest var tiltagende. Man overvejede som nævnt i begyndelsen at underkaste ham lobotomi, men da man under den videre observation fik indtryk af, at det først og fremmest drejede sig om et neurotisk karakterpræg, besluttede man sig til at gøre et forsøg med intensiv psykoterapi i form af narcoanalyse. Vi gik så i gang, og allerede under de første behandlinger begyndte hans psykiske udviklingshistorie at rulle sig op. Efter 3 behandlinger kom der en karakteristisk reaktion. Han blev mere uligevægtig, irriteret, havde svært ved at beherske sig og erklærede pludselig, at han ikke ville have flere behandlinger. I løbet af nogle dage faldt han imidlertid

atter til ro og bad selv om at få behandlingen genoptaget, og efterhånden lykkedes det at føre den igennem.

Det stof, der kom frem under narckoanalysen, samlede sig navnlig om 2 punkter. For det første forholdet til forældrene. Han gav en meget malende skildring af barndomshjemmet. Forældrene drak og sloges, og børnene blev, fra de var helt små, flasket op med spiritus. Det sædvanlige morgenmåltid var en »halv kaffe«. Navnlig var moderen umådelig hidsig og kløede børnene med ildrageren, eller hvilken anden genstand der nu var nærmest for hånden. Hun holdt ikke op, før der flød blod. Af en eller anden grund var det navnlig ham og den nedenfor omtalte broder, det gik ud over. Han røber under behandlingen et stærkt had til forældrene, en følelse, der brydes med modsat rettede kræfter: et behov for ikke alene at *møde* kærlighed og forståelse, men selv *føle* kærlighed til sine forældre. Det er dette behov, der har medført, at han stadig — også som voksen — er vendt tilbage til barndomshjemmet, hvor han dog aldrig har kunnet opholde sig ret mange dage, før der kom nye, svære konflikter. Til denne ambivalens følger sig en stærk skyldfølelse over ikke at kunne nære naturlige, sønlige følelser overfor forældrene.

Det andet punkt, der har været af afgørende betydning i hans udvikling, er den tidlige sexuelle afsporing. Herom fortæller han, at han i barndommen jævnligt var vidne til forældrenes samleje, og i 12 års alderen forsøgte han nærmest af nysgerrighed at efterligne forældrene ved at forsøge samleje med søsteren. Senere kom han som omtalt ind på at tilfredsstille sin kønsdrift ved at have omgang med dyr. Han havde hørt om sådan noget fra skolekammeraterne. Da han først var begyndt, kunne han ikke lade være med at gentage det, så snart trangene til sexuel tilfredsstillelse kom over ham. Han forsøgte aldrig at klare sig med onani, simpelthen fordi han ikke kendte denne form for sexuel tilfredsstillelse. Han var selv meget ulykkelig over sin last, følte sig dybt brødbetyngt, hver gang han gjorde det og var meget ulykkelig og skamfuld, når han blev opdaget. Han fortæller, hvad han aldrig har røbet før, at han lige indtil et halvt år før den sidste indsættelse har været forfalden til denne form for sexuel tilfredsstillelse, og at han stadig har gjort sig selv de sværeste bebrejdelser i den anledning, idet han føler det som noget dybt umoralsk, noget, der sætter en plet på hans æresfølelse, og gør, at han altid må føle sig anderledes og ringere end andre. Han har af denne grund haft svært ved at slutte sig til andre, »de måtte jo kunne se det på ham«, og i sin følelse af afsondrethed har han hengivet sig til spiritusnydelse, som han allerede var vant til fra barndommen. Når han drikker, har han lettere ved at komme i kontakt med andre, og han føler det derved som en lettelse. Også denne last bebrejder han sig, især at han har ødslet alle sin penge derpå, og han derved er kommet ind på at stjæle for at klare sig. Han fortæller, at han praktisk talt har brugt al sin fritid til værtshusbesøg og drikkeri. Han kunne i og for sig godt tænke sig at dyrke andre interesser, holder meget af at læse og lære noget, men han har aldrig haft ro på sig. Han mener selv, at hans tyverier alene står i forbindelse med hans spiritusmisbrug.

Under forløbet af behandlingen kom der en meget tydelig afspænding. Det var åbenbart, at det lettede ham at tale ud om disse ting, som han aldrig før havde povet at betro til nogen. Ikke mindst hjalp det ham, at man mellem behandlingsseancerne drøftede problemerne igennem med ham. Han var tydeligt overrasket over, at man ikke tog hans seksuelle udskjelser særlig højtideligt, og at man med støtte i Kinseyrapporten kunne fortælle ham, at seksuelle praktiker med dyr var en temmelig almindelig foreteelse. Han indrømmede, at han hidtil havde troet, at han var ene om denne last. På denne måde lykke-

des det lidt efter lidt at få ham til at afreagere det meste af sin skyldfølelse, og der indtrådte i det hele en betydelig afspænding.

I hans daglige adfærd var forandringen meget tydelig. Jeg skal til belysning heraf nøjes med at citere et dagbogsnotat fra personalet: »Har i den korte tid, han har været her, forandret sig indtil 100 pct. Fra at være uvillig og tvær er han nu villig og flink og har en mægtig arbejdslyst. Han kommer godt ud af det med sine medfanger, er hjælpsom overfor dem og prøver i alle måder at få det bedste ud af det«. Enkelte småepisoder var der dog stadig, men de havde ikke længere nogen alvorlig karakter, og det var karakteristisk for den opnåede kontakt, at han, hver gang der var et eller andet galt, straks søgte at komme til at tale med mig.

For at sikre det opnåede resultat var det nødvendigt at bevare forbindelsen med ham også efter løsladelsen, og vi opnåede derfor at få ham løsladt på prøve og stillet under anstaltens tilsyn. Den første tid efter løsladelsen er i mange henseender den vanskeligste og mest kritiske, og jeg havde forberedt fangen på, at han, når den første frihedsrus havde sat sig, let ville komme til at føle sig skuffet og ville komme til at opleve vanskeligheder ved at tilpasse sig til livet på fri fod. Det gik som ventet. Det arbejde, vi havde skaffet ham, begyndte han hurtigt at forsømme. Han ragede uklar med sin arbejdsgiver og mistede sit job. Han blev uligevægtig og humørsvingende, han holdt op med sin antabuskur og havde nogle drikketure, hvorunder han brugte alt, hvad han havde af penge. Hele tiden måtte vi være parat til at rykke til undsætning, og hver gang lykkedes det at klare skærene. Af afgørende betydning var det, at vi hele tiden bevarede forbindelsen med ham, og at den kontakt, der var skabt, ikke på noget tidspunkt glippede. Hver gang det var galt, havde vi ham uvægerligt i telefonen. Flere gange skete det i den form, at han ringede blot for at meddele, at nu gav han op, nu kunne det være lige meget, og nu skulle vi ikke længere interessere os for ham. En dag, da han havde mødt modgang på et offentligt kontor og i den anledning lavede en større scene, ringede han således og fortalte i den største ophidselse, hvad der var sket, men tilføjede, at han også var ligeglad; nu gik han ud og »lavede et bræk«. Jeg prøvede forgæves at tale ham til fornuff. Alle argumenter prellede af på ham som dråber på en varm kakkellov. Til sidst bad jeg ham om at indfinde sig på min bopæl en time efter, så ville jeg møde ham der, men heller ikke det ville han høre tale om, og han bad mig ikke gøre mig nogen ulemage, for han kom ikke. Da jeg kom hjem til det fastsatte tidspunkt, havde han imidlertid siddet og ventet en halv time. Vi fik en kop kaffe i al fredsommelighed, og han nævnte ikke selv med et ord den episode, der havde bragt ham i uligevægt, før jeg selv bragte den på bane. Gassen var nu fuldstændig gået af ham, og han var fuldt ud tilgængelig for en drøftelse af vanskelighederne, som også denne gang blev klaret. Også forsorgssekretæren var bestandig i aktivitet med at skaffe ham arbejde, logis og lignende, og gentagne gange måtte vi forstrække ham med penge af de desværre meget sparsomme midler, der er til rådighed for dette formål.

Men efterhånden som tiden gik, faldt han mere og mere til ro, og episodernes hyppighed aftog. Han fik et af sine højeste ønsker opfyldt: fik et kørekort; fik et arbejde, hvor han kunne få lov til at køre med en lastbil og faldt til ro i sit logis, hvor han endog forlovede sig med sin værtinde, en moden dame, der uden tvivl for ham udgjorde et substitut for den mor, han aldrig havde kunnet nære virkelige følelser for. På denne måde har han nu klaret sig gennem adskillige måneder, og for hver dag, der går, synes han at stabiliseres mere og mere, såvel i social som i psykisk henseende. Han har nu

været på fri fod i over et halvt år, og risikoen for recidiv synes at rykke mere og mere på afstand.

Det følgende tilfælde skal refereres ganske kort. Det drejer sig som nævnt om en broder til ovenstående, hvorfor en del af historien, specielt vedrørende barndomsmiljøet er den samme.

Tilfælde II: 23-årig mand. Blev indlagt i observationsafdelingen umiddelbart efter, at ovennævnte var udskrevet. Ligesom broderen har han altid været meget hidsig, og under strafafsoningen i Nyborg var der endnu større vanskeligheder med ham end med broderen. Der var ustandselig disciplinære konflikter på grund af hans overordentlige eksplosivitet. Han blev straks efter indsættelsen taget i narkoterapi, der fik et noget lignende forløb som for broderens vedkommende. Hans skildring af barndomsmiljøet faldt temmelig nøje sammen med broderens, og det havde også for ham haft en afgørende betydning for hans personlighedsudvikling. Derimod havde han ikke haft seksuelle vanskeligheder, men var i denne henseende ganske normal. Til gengæld havde han i endnu højere grad end broderen været forfalden til spiritus, og hans lovovertrædelser kunne alle føres tilbage til hans spiritusmisbrug. Han var en mere robust og primitiv natur end broderen og uden dennes intellektuelle præg og store følsomhed og selvoptagethed. Også hos ham iagttog man under forløbet af behandlingen en tydelig afspænding. I det daglige blev han langt lettere at have med at gøre end før behandlingens påbegyndelse. Når der af og til var tilløb til episoder, og han begyndte at køre op, kom han altid over til mig, og han var så hver gang from som et lam og lidt flov over det passerede. Der var god kontakt, og hans holdning overfor mig blev mere og mere præget af en vis barnlig tillidsfuldhed.

Da tiden var knap, idet hans endelige løsladelse ikke var langt borte, måtte behandlingen gøres temmelig kort. Vi fik ham løsladt på prøve under anstaltens tilsyn lige før jul, og han har nu klaret sig på fri fod i 2 måneder. Heller ikke for hans vedkommende er det gået gnidningsfrit; der har ikke været kriminelt recidiv, og det må betragtes som en sejr, at det lykkedes at holde ham oven vande i en periode på ca. 14 dage, hvor han gik uden arbejde, og hvor det ikke var anstalten muligt at skaffe ham noget. I modsætning til broderen har han ikke afbrudt sin antabuskur, selvom han dog ikke har været helt stabil til at tage tabletterne, og der ind imellem har været et par drikketure. I betragtning af den korte tid, vi havde til rådighed til hans behandling i anstalten, kan det ikke undre, at det har knebet lidt med at bevare den udmærkede kontakt, der var skabt, helt intakt; men når jeg har talt med ham, har han stadig vist en barnligt føjelig holdning overfor mig.

Jeg skal kort rekapitulere: Det drejer sig om 2 tilfælde af psykisk overordentligt vanskelige unge kriminelle, begge med en uhyre følsomhed og affektlabilitet. Deres eksplosivitet har en sådan styrke og er så socialt invaliderende, at man i hvert fald i det ene tilfælde overvejede en lobotomi. Gennem psykoterapi med støtte af narcoanalyse lykkedes det at afspænde dem så stærkt, at der nu synes at være chance for social rehabilitering. Endnu ved vi naturligvis ikke, hvordan det vil gå i det lange løb. Selvom der nok kan være grund til en vis optimisme, har observationstiden været for kort, navnlig i det sidste tilfælde, til at man med nogen sikkerhed kan udelukke et kri-

minelt recidiv. Det må hertil bemærkes, at behandlingen ikke har kunnet gennemføres så intensivt og navnlig ikke udstrækkes så lang tid, som det kunne ønskes.

Jeg vil gerne i denne forbindelse bemærke, at en behandling af denne art kræver en hel del af den behandlende læge, og at den rummer en fare, hvis den ikke føres til bunds. Man løber i så fald en risiko for at aktivere og aktualisere bevidsthedsstof, som hidtil har ligget mere i baggrunden, hvilket meget vel, som vi også så det i det ene tilfælde, kan skabe en forøget psykisk uligevægt. Hvis behandlingen må afbrydes på dette tidspunkt, kan resultatet være, at man kun har gjort ondt værre.

En anden fare ligger i, at behandlingen betyder en temmelig stor belastning for den behandlende læge, som løber en risiko for at blive for stærkt personligt engageret i tilfældet. Det kan ikke undgås, at man kommer til at leve personligt stærkt med i sin patients ve og vel. Jeg kan godt indrømme, at det mange gange er løbet mig koldt ned ad ryggen, når en af de to brødre var i telefonen, medens det for gennem mig: Hvad er der nu galt! Man må her passe på at pålægge sig selv en vis resignation, og en hel del opnås vel også i denne retning ved stigende rutine. Men rutine alene bliver en behandling af denne art aldrig.

Jeg kunne tænke mig, at man ville rejse det spørgsmål, om en så intensiv behandling ikke er for kostbar rent økonomisk. Jeg skal på ingen måde gøre mig til talsmand for, at økonomiske synspunkter skulle være afgørende i denne forbindelse, men vil dog gerne overfor mulige betænkeligheder påpege, at ambulans forsorg aldrig er så kostbar som internering. Hvad de to brødre har kostet i forsorgsarbejde og i beskedne pekuniære tilskud kan ikke på langt nær nå op på de beløb, det ville have kostet samfundet at holde dem inde-spærret resten af deres straffetid. Det er min overbevisning, at man ville kunne opnå samfundsmæssige besparelser ved at stille større pengemidler til rådighed for forsorgsarbejde.

Ætiologisk og patogenetisk illustrerer de to eksempler meget smukt de erfaringer, vi bestandig gør i arbejdet på psykopatanstalterne med hensyn til personlighedsafvigelsernes komplicerede årsagsforhold. Det ville være letsindigt at benægte nedarvede anlægs andel i de to brødres personlighedsudvikling. Begge forældre skildres som meget hidsige, og der synes virkelig at være tale om en familiær disposition i denne retning. Men ligeså overfladisk må det forekomme at ville benægte, at de forhold, hvorunder disse to er vokset op, har været med til at forme deres personlighedsudvikling. Dette fremgår jo også af, at det under behandlingen er lykkedes at opnå en ikke ubetydelig følelsesmæssig stabilisering og en væsentlig aftagen i eksplosiviteten.

En anden ting, som disse to tilfælde kan illustrere, er det behandlingsbehov, der meget ofte er til stede, også hos de fanger, der afsøner deres straf i de almindelige fængsler. Jeg nævnte indledningsvis,

at det ikke drejede sig om forvarede, men om observander, indlagt i observationsavdelingen. Jeg skal gerne inndømme, at jeg har haft en lille bagtanke med netop at vælge to tilfælde af denne art. Vi plejer at hævde, at den ubestemte tid er en nødvendig baggrund for behandlingen i psykopatanstalten, — det er den, vi bruker som løftestang for at gjøre de forvarede interesserede i et resultat og opnå deres aktive medvirken. Den senere tids erfaringer viser imidlertid, at der i en del tilfælde hos fangerne selv er et så sterkt »spontan« behandlingsbehov, et så levende ønske om at blive hjulpet ud af den kriminelle løbebane, at disse fanger frivilligt underkaster sig behandling. Selv i disse tilfælde vil det dog ofte være vanskelig at fastholde fangens interesse i at gjennomføre behandlingen, og det kan være vanskelig eller helt umulig å få det ud af behandlingen, man gerne ville, hvis fangen skal løslades på en forud fastsat dato.

Jan Sachs.

Filmen »Gategutter«. Årsak til gutters asosiale opptreden?

Av sekretær i Fengselsstyret RAGNAR KOLSTAD, Oslo.

Etter forfatteren Arne Skouens roman »Gategutter«, som ble utgitt 1948, er det laget en film med samme navn. Den er vist forskjellige steder i Norge fra slutten av desember 1949 og utover.

Handlingen i filmen foregår i Oslo i 1920 årene. Denne perioden var preget av lock-out og streiker med de usikre og økonomisk vanskelige forhold som fulgte. Enkelte scener i filmen viser hvordan gutter i 12—16 års alderen angriper biler som har kopra i sekker på lasteplanet. Guttene opptrer i organiserte grupper. De tar oppstilling på strategisk gunstige steder hvor bilene må kjøre langsomt. Når bilene passerer, løper de inn på dem, henger seg fast bakerst på lasteplanet, og med kniver spretter de hull i sekkene slik at kopraen renner ut. Denne plukker de så opp og spiser.

I filmen forekommer likeledes en scene hvor 2 »gategutter« fra den samme gjengen fisker frem appelsiner under en presenning på havnen.

Filmens dypere mening og moral er god. Hovedrolleinnehaveren vil ut av denne sporten. Han vil inn i skikkelig arbeide og lære et yrke. Derved kan han hjelpe moren som vanskelig kan dekke familiens utgifter med det trekket hun hever av mannens hyre. Han vil komme i ordnede forhold og leve i fred, uten frykt for inngripen fra politiets side.

Etter at filmen ble fremvist, har pressen en tid inneholdt med-